

УДК 330.3:338.2:327.8
DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.72-3>

Нікуліна М.П.

студентка

Сумський державний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9955-5326>

Сотник І.М. (науковий керівник)

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування

Сумський державний університет

Nikulina M.P.

Student

Sумы State University

Sotnyk I.M. (scientific director)

Doctor of Economic Sciences, Full Professor, Professor at the Department
of Economics, Entrepreneurship and Business Administration

Sумы State University

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІЧНУ ТА ЕНЕРГЕТИЧНУ БЕЗПЕКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ¹

Нікуліна М.П. Вплив російської агресії в Україні на економічну та енергетичну безпеку Європейського Союзу. У статті досліджено вплив російської агресії в Україні від 24 лютого 2022 року на економічну та енергетичну безпеку Європейського Союзу (ЄС). Питання безпеки є критично важливими для ЄС, оскільки вона забезпечує стійкість та конкурентоспроможність європейської економіки, сприяючи зростанню благополуччя та розвитку країн-членів ЄС. Дослідження впливу на економічну та енергетичну безпеку виконано за декількома напрямками, які охоплюють: 1) міграційну кризу; 2) інфляцію, у тому числі енергетичну; 3) динаміку зміни валового внутрішнього продукту в контексті економічного розвитку; 4) структурні трансформації енергетичного сектору ЄС. У роботі визначено сутність економічної та енергетичної безпеки та проаналізовано наслідки російської агресії в Україні і темпи економічного зростання ЄС на основі динаміки ключових макроекономічних показників. Визначено перспективи економічної та енергетичної безпеки ЄС. У процесі дослідження були використані такі методи, як аналіз та синтез, логічне узагальнення та комплексний підхід. При оцінюванні наслідків вторгнення в Україну на економіку та енергетичний сектор ЄС та дослідженні основних макроекономічних показників було використано статистичний, порівняльний, системний, структурний аналіз. Результати дослідження свідчать, що ЄС постраждав від повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну через запровадження економічних санкцій і скорочення поставок енергоресурсів. Потрясіння, викликані російською агресією в Україні, вражають економіку ЄС як прямо, так і опосередковано, направляючи її на шлях нижчого зростання та високої інфляції, а також загострюють міграційну кризу в ЄС. У статті стверджується, що ЄС має диверсифікувати свої джерела енергії та зміцнити свою енергетичну безпеку, зменшуючи залежність від російського енергопостачання. Для зміцнення економічної безпеки ЄС слід диверсифікувати економіку та торговельних партнерів, зокрема, шляхом укладення нових торговельних угод. Проаналізовано Економічний прогноз ЄС від Європейської комісії на 2023 рік та обґрунтовано, що загроза нових економічних потрясінь для ЄС ще існує, оскільки триває активна фаза російсько-української війни.

Ключові слова: російсько-українська війна, міграційна криза, європейська безпека, економічна безпека, інфляція, енергетична безпека, енергетична залежність.

Nikulina Maryna. The impact of Russian aggression in Ukraine on the economic and energy security of the European Union. The article examines the influence of Russian aggression in Ukraine on February 24, 2022, on the economic and energy security of the European Union (EU). Security issues are critical to the EU because it ensures the sustainability and competitiveness of the European economy, contributing to the growth of the well-being and development of EU Member States. The study of the impact on economic and energy safety is performed in several directions, which cover: 1) migration crisis; 2) inflation, including energy; 3) dynamics of changes in gross domestic product in the context of economic development; 4) structural transformations of the EU energy

¹ Стаття містить результати досліджень, виконаних в рамках НДР «Сталий розвиток та ресурсна безпека: від проривних технологій до цифрової трансформації економіки України» (№ 0121U100470) та «Фундаментальні основи фазового переходу до адитивної економіки: від проривних технологій до інституційної соціологізації рішень» (№ 0121U109557).

sector. The work defines the essence of economic and energy security and analyzes the consequences of Russian aggression in Ukraine and the rate of economic growth of the EU based on the dynamics of key macroeconomic indicators. The prospects for EU economic and energy security have been determined. During the study, methods such as analysis and synthesis, logical generalization, and a comprehensive approach were used. In evaluating the consequences of the invasion of Ukraine into the economy and the EU energy sector and the study of the main macroeconomic indicators used statistical, comparative, systemic, and structural analysis. The results of the study show that the EU has suffered from a full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine due to the introduction of economic sanctions and reducing energy supplies. The shocks caused by Russian aggression in Ukraine impress the EU economy both directly and indirectly, directing it to the path of lower growth and high inflation, as well as exacerbating the migration crisis in the EU. The article states that the EU should diversify its energy sources and strengthen its energy security, reducing the dependence on Russian energy. To strengthen EU economic security, the economy and trade partners should be diversified, by concluding new trade agreements. EU economic forecast from the European Commission for 2023 has been analyzed and it is justified that the threat of new economic upheavals for the EU still exists as the active phase of the Russian-Ukrainian war is ongoing.

Key words: Russia Ukraine war, migration crisis, European security, economic security, inflation, energy security, energy dependence.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну від 24 лютого 2022 року призвело до найбільшої сухопутної війни в Європі з 1945 року, найбільшого ризику ядерної ескалації з часів Кубинської ракетної кризи та найширшого режиму санкцій з 1930-х років. Стрімке зростання цін на продовольство та енергоносії спричинило найвищу інфляцію з 1980-х років у багатьох країнах і найбільший макроекономічний виклик для всього світу. Європейський Союз (ЄС) вважає безпеку пріоритетом своєї глобальної стратегії і останні роки працював над створенням умов для більш тісної співпраці держав-членів у сфері оборони. Проте події 2022 року показали, що необхідно зробити набагато більше для забезпечення економічної та енергетичної безпеки ЄС. Російська агресія призвела до значного збільшення міграційного потоку з України в ЄС, зростання цін на товари та послуги, а також до ризику енергетичних збоїв в деяких країнах ЄС, які залежать від імпорту російського газу. Ці та інші причини призводять до погіршення економічної ситуації в країнах ЄС. Тому важливим є дослідження впливу та наслідків повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну на економічну та енергетичну безпеку ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економічної та енергетичної безпеки національних економік присвячені роботи багатьох дослідників, зокрема таких як: Ш. Роніс, Л. Шевченко, В. Алгаш, А. Піттель, І. Сотник, Т. Курбатова та інших [1–6]. Проте наукових розробок, які аналізують вплив російської агресії в Україні на економічну та енергетичну безпеку небагато, оскільки питання є новим.

Постановка завдання. Метою є дослідження впливу та наслідків повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну на економічну та енергетичну безпеку Європейського союзу, а також надання рекомендацій щодо подальшого розвитку ЄС з урахуванням сучасних викликів. Відповідно до мети поставлені такі завдання:

- визначити сутність економічної та енергетичної безпеки;
- проаналізувати темпи економічного зростання з використанням динаміки основних макроекономічних показників;

- оцінити наслідки повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну для економічної та енергетичної безпеки ЄС;

- визначити перспективи економічної та енергетичної безпеки ЄС.

У процесі дослідження були використані такі **методи:**

- аналізу і синтезу, логічного узагальнення, комплексного підходу – при дослідженні сутності економічної безпеки ЄС, оцінки темпів економічного зростання з використанням динаміки основних макроекономічних показників та визначенні перспектив економічної та енергетичної безпеки ЄС під впливом російської агресії в Україні;

- статистичний, порівняльний, системний, структурний аналіз – при оцінюванні наслідків повномасштабного вторгнення в Україну для економічної та енергетичної безпеки ЄС, дослідженні тенденцій міграції, рівня цін та інших основних макроекономічних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Поняття економічної та енергетичної безпеки в сучасному контексті.* Визначення сутності понять «економічна безпека» та «енергетична безпека» є ключовими для розуміння того, як економіка та енергетика впливають на національну безпеку країни. Економічна безпека пов'язана зі здатністю економіки країни функціонувати ефективно та стійко в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, таких як економічна криза, ринкові зміни тощо. Безпека є одним із найважливіших детермінант для забезпечення належного функціонування держави та соціально-економічної системи в цілому. Як свідчить різнопланові підходи науковців, це питання є актуальним для оцінки безпечного й ефективного функціонування національних економік.

На думку Ш. Роніс, «економічна безпека є основним елементом національної безпеки... Без капіталу немає бізнесу; без бізнесу немає прибутку; без прибутку немає роботи. А без роботи немає податків і військового потенціалу» [1]. «Життєздатність промислової інфраструктури держави, яка забезпечує людей робочими місцями, створює і розподіляє матеріальні блага та генерує прибутки, є вкрай важливою. Без робочих місць якість життя людей знизиться, а суспільство занепаде. Це також може призвести до конфліктів на різних рівнях», – стверджує Ш. Роніс [1]. За визначен-

ням Л. С. Шевченко економічна безпека держави означає захищеність усіх рівнів економіки країни від небезпечних дій, що можуть бути як наслідком свідомого впливу будь-якого чинника, так і стихійним напливом ринкових сил [2].

Енергетична безпека є важливою для ЄС, як і для будь-якої іншої країни, оскільки забезпечення стабільних та безперебійних поставок енергії є критичним для функціонування економіки та життєдіяльності населення. За визначенням Л. С. Шевченко енергетичну безпеку можна визначити як стан економіки, який характеризується можливістю стабільно, ефективно та на екологічно прийнятному рівні задовольняти потреби економіки у паливно-енергетичних ресурсах (за нормальних умов – у повному обсязі, за надзвичайних обставин – у гарантовано мінімальному обсязі) [2].

Підсумовуючи вище сказане, термін «економічна безпека» можна трактувати як сукупність ефективних заходів суспільних державних інститутів, які забезпечують стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз і характеризують здатність національної економіки розширювати власне виробництво та задовольняти потреби населення, суспільства і держави. З огляду на те, що окремі світові економіки дедалі більше заглиблюються у процес глобалізації, співробітництва в регіональних організаціях і структурах, економічна безпека продовжує перебувати під значним впливом як глобальної кон'юнктури, так і кон'юнктури основних торговельних партнерів таких країн. Це ускладняється коливаннями рівня цін на сировину, особливо на енергоносії (нафту та газ), які можуть як стимулювати, так і гальмувати подальше економічне зростання. Термін «енергетична безпека» відображає здатність країни забезпечувати свої потреби в енергетичних ресурсах та захищатися від зовнішніх загроз для свого енергетичного сектору.

Міграційна криза в ЄС як наслідок російсько-української війни. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну призвело до міграції багатьох українців до країн ЄС, де вони шукають нове місце для життя та праці. Глобальна міграція як соціальне явище сьогодні є складним і багатоаспектним явищем, що потребує значних зусиль для свого регулювання. Загалом, європейські лідери виявилися не готовими ефективно і швидко вирішувати проблеми, пов'язані зі світовими міграційними процесами. Це призвело до міграційної кризи 2015 року, яка залишається одним з найважливіших викликів для європейців і сьогодні, є дестабілізуючим фактором спільної внутрішньої та міграційної політики ЄС. Очевидно, що багато країн-членів ЄС відчують негативні наслідки цього процесу в ключових системах реагування на соціальні надзвичайні ситуації, таких як житло, освіта та охорона здоров'я. Внаслідок неконтрольованих потоків біженців держави були змушені переорієнтувати свої фінансові та програмні пріоритети на тимчасове утримання мігрантів, що може призвести до скорочення соціального забезпечення громадян, які проживають в Європі, через дефіцит національних бюджетів [3].

Російська агресія в Україні призвела до руйнування цивільної інфраструктури та жертв серед цивільного населення і змусила людей залишати свої домівки в пошуках безпеки, захисту та допомоги, спричинивши найбільший міграційний рух в XXI столітті. Через

крах нормального повсякденного життя, непередбачуваність та загрозу життю за даними Агентства у справах біженців ООН станом на 27 грудня 2022 року кількість громадян України, зареєстрованих для тимчасового захисту або а аналогічних національних схемах захисту в Європі, становить 4 885 650 осіб. Серед них переважно жінки, діти та люди похилого віку. Загальна кількість біженців з України в ЄС станом на 27 грудня 2022 року становила 7 896 825 осіб. Ця статистика складена переважно на основі даних, наданих місцевими органами влади європейських країн і оціночними даними [7].

ЄС розробив спільну політику щодо імміграції та надання притулку біженцям для вирішення багатьох проблем, спричинених імміграцією до країн-членів, включно з тими особами, що шукають міжнародного захисту. У результаті військового вторгнення Російської Федерації в Україну ЄС надав пряму гуманітарну допомогу, екстрену допомогу цивільному захисту, підтримку кордону та чіткий правовий статус для негайного захисту тих, хто тікає від війни. У зв'язку з цим були застосовані Директиви ЄС про тимчасовий захист, які забезпечили швидку допомогу та правовий статус для українських біженців. Окрім безпосередньої підтримки, що надається у вигляді допомоги на кордоні, прийому та цивільного захисту, ЄС сьогодні вживає подальших заходів, щоб допомогти державам-членам забезпечити ефективний доступ до свого права на освіту, медичне обслуговування, роботу, доступ до проживання та житла, а також спеціальний захист дітей [5]. Варто зауважити, що кожна країна-учасниця ЄС має свої орієнтири та політику у сфері міграції.

У 2022 році найбільша кількість біженців з України прибула до Польщі та Німеччини: 1 546 354 та 1 021 667 осіб відповідно [7]. Близько 60-70% дорослих біженців (320 тис. з 450 тис. осіб) вже працевлаштувалися в Польщі. У 2022 році з самих податків і соціальних відрахувань до бюджету країни надійшли близько 4 млрд злотих (900 млн дол. США), а у 2023 році очікується близько 6 млрд злотих (понад 1,3 млрд дол. США). Варто зауважити, що кількість біженців стабілізувалася з тенденцією до зменшення. Біженці з України досить рівномірно розподілені по території Польщі, відбувається омолодження населення країни за їх рахунок, спостерігається висока активність на ринку праці (позитивний шок пропозиції), а також очікується, що у 2023 році баланс перебування біженців з України буде позитивним (з урахуванням витрат/надходжень) [8].

Яким буде довгостроковий вплив українських фахівців на європейський ринок праці, поки що невідомо. За оптимістичним сценарієм, якщо війна завершиться найближчим часом, багато біженців повернуться на батьківщину. Якщо ж ні, то біженці з України зможуть інтегруватися в суспільство країн, які їх прихистили, отримати додаткову освіту та матимуть можливість працевлаштуватися нарівні з місцевими жителями. Це змінило б ситуацію на ринку праці ЄС. У разі збереження динаміки потоків біженців та загострення міграційної кризи, необхідність фінансування соціальної політики ЄС з бюджетів країн-членів ЄС може призвести до подальшого збільшення економічних витрат, що, у свою чергу, перекладе тягар міграційної кризи на платників податків, які проживають на території ЄС. Крім того, збільшення кількості біженців

може створити додатковий тиск на ринки праці європейських країн, що ще більше загострить проблеми безробіття в Європі.

Вплив війни на економічну ситуацію в ЄС. Військова агресія в Україні стала другим ударом для економіки ЄС після початку пандемії COVID-19 у 2020 році, коли національні уряди зіткнулися з безпрецедентною кризою, яка змусила їх змінити попередній підхід до регулювання економіки. Пандемія COVID-19 мала далекосяжні економічні наслідки, включаючи скорочення бізнес-активності в секторі послуг під час карантину, негативний вплив на фінансові ринки, глобальну кризу ланцюгів постачання 2021–2022 років, сплеск інфляції та ін. Пандемія COVID-19 спричинила початок виникнення світової енергетичної кризи 2021–2022 років та продовольчої кризи 2022 року [9]. Ці негативні наслідки суттєво ускладнилися через повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну від 24 лютого 2022 року.

Нестабільність в Європі і пов'язані з нею зміни у поведінці людей призвели до тимчасового дефіциту продовольства, зростання цін і перебоїв на продовольчих ринках. Найбільше інфляцію відчули на собі вразливі верстви населення, а також ті, хто залежить від соціальної допомоги. Додаткові цінові наслідки протекціоністської політики через запровадження нових тарифів на імпорт та заборону на експорт продуктів харчування можуть суттєво збільшити кількість людей, які стикаються з гострою нестачею продовольства в усьому світі. Російсько-українська війна погіршує перспективи економічного зростання ЄС і призводить до масштабного збільшення інфляції.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) відіграє важливу роль в економічній безпеці ЄС, оскільки цей показник є основним індикатором економічного розвитку країн та регіонів і відображає рівень виробництва товарів та послуг за певний період часу. Зменшення ВВП ЄС може мати негативний вплив на економічну безпеку самого

ЄС та його членів, оскільки ЄС є одним з найбільших світових економічних блоків. На рис. 1 подана динаміка темпів зростання ВВП в ЄС та Єврозоні.

У третьому кварталі 2022 року сезонно скоригований ВВП зріс на 0,3% у Єврозоні, і в ЄС на 0,4%. У другому кварталі 2022 року ВВП зріс в Єврозоні на 0,8% та на 0,7% у ЄС. Суттєве зниження темпів зростання ВВП припало на четвертий та перший квартали в 2021 та 2022 рр. відповідно, як в ЄС, так і Єврозоні (рис. 1).

До скорочення темпів зростання ВВП ЄС призвели світові тенденції та геополітична ситуація: зростання тарифів на імпортовані товари, повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, зниження світового попиту на товари та послуги, також пандемія COVID-19, яка суттєво позначилася на економіці Європи.

Подальше зниження ВВП може призвести до скорочення виробництва і зменшення зайнятості, що може вплинути на споживчі доходи та погіршення стану соціальної сфери в країнах-членах. Крім того, уповільнення зростання ВВП може призвести до зменшення інвестицій та збільшення боргового навантаження деяких країн, що може стати загрозою для фінансової стабільності блоку в цілому. Також зниження ВВП може призвести до погіршення стану ринків та зменшення конкурентоспроможності європейських компаній.

Інфляційні наслідки російського вторгнення в Україну для ЄС. Інфляція й енергетична інфляція зокрема можуть мати важливі наслідки для економічної та енергетичної безпеки ЄС. Підвищення інфляції в ЄС у 2022 році було спричинене російською агресією в Україні, що призвело до зменшення постачання газу та нафти з Росії в Європу та збільшило ціни на енергію на міжнародних ринках.

Сьогодні неможливо досягти економічного розвитку та процвітання в країнах ЄС без зниження інфляції, оскільки вона перешкоджає розвитку як фінансового ринку, так і банківської системи, дезорганізує виробничі та інвестиційні процеси. На рис. 2 подано дина-

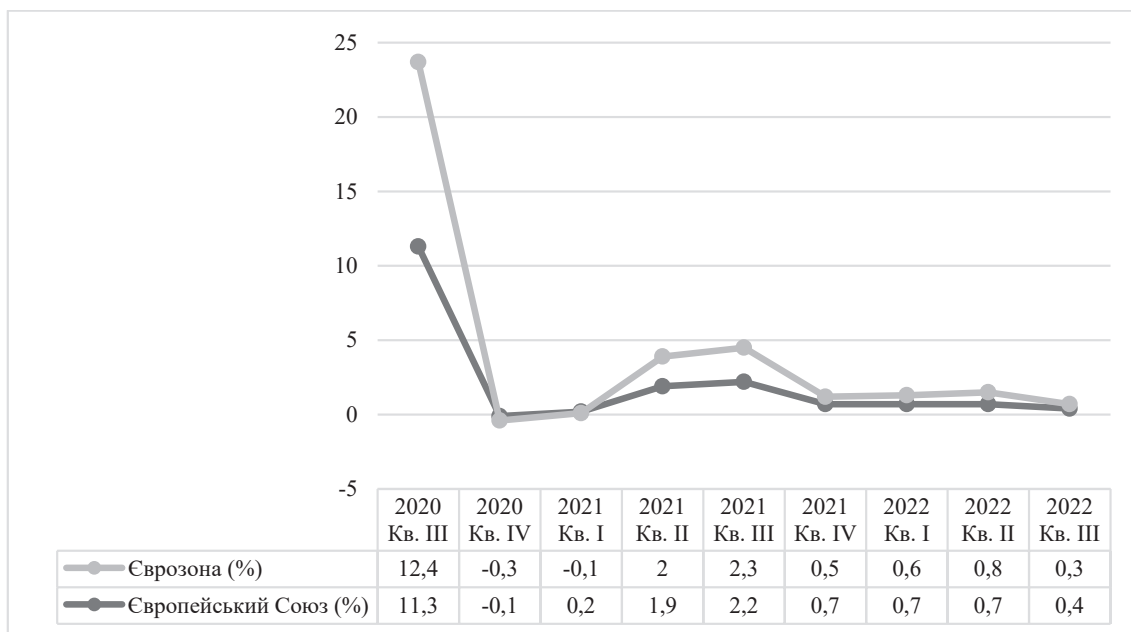

Рис. 1. Темпи зростання ВВП в ЄС та Єврозоні, %

Джерело: [9]

міку енергетичної та загальної інфляції в контексті аналізу загроз економічній та енергетичній безпеці ЄС.

У липні 2022 року споживчі ціни в Євросоні зросли на 8,9% у річному обчисленні, що стало рекордним показником з моменту введення євро в 1999 році [10]. Станом на листопад 2022 року інфляція досягла 10,1% в Євросоні та 11,1% в ЄС. При цьому в ЄС вона поступово зростала з жовтня 2021 року по жовтень 2022 року, з 4,4% до 11,5% (рис. 2), що говорить про початковий вплив пандемії COVID-19 на інфляційні процеси. Зростання загальної та енергетичної інфляції у 2022 році в ЄС було, на нашу думку, обумовлене декількома факторами. До них можна віднести збільшення попиту на товари і послуги, підвищення витрат на виробництво та постачання, валютні коливання, зміни в регулюванні і податковій політиці, а також геополітичні ризики, такі як вторгнення Російської Федерації в Україну. Ці фактори можуть вплинути у подальшому на ціни на енергію й інші товари, спричиняючи зростання інфляції і знижуючи енергетичну та економічну безпеку ЄС.

Поступове зростання енергетичних цін в ЄС відбувалося до лютого 2022 року. Натомість за лютий-березень 2022 року енергетична інфляція підвищилася з 28,7% до 40,2%. Найвищий показник спостерігався у червні 2022 року – 41,1%. Основними чинниками прискорення підвищення цін стали війна Російської Федерації проти України, що триває повним ходом, та загострення проблем з постачанням енергоносіїв на європейський ринок. Станом на листопад 2022 року енергетична інфляція в ЄС становила 33,3% і це найнижчий показник з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну (див. рис. 2).

Структурні трансформації енергетичного сектору ЄС. Незважаючи на постійну увагу європейських країн до питань безпеки, зокрема енергетичної, ЄС залишається вразливим до зовнішніх і внутрішніх загроз

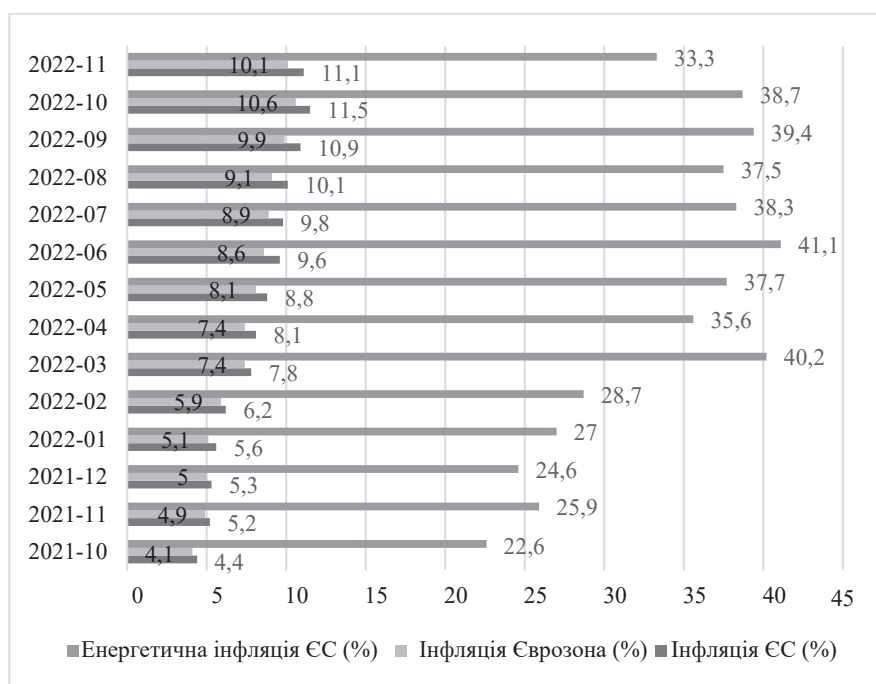
та викликів. Сьогодні процвітання і безпека Європи багато в чому залежить від стабільного та достатнього постачання енергії.

До особливо небезпечних сучасних загроз для енергетичної безпеки слід віднести енергетичну залежність та слабку диверсифікацію імпорту країн ЄС [2], а енергетичну залежність від Російської Федерації варто розглядати як один з головних геополітичних ризиків.

У 2021 році імпорт із Російської Федерації в ЄС в середньому складав понад 380 млн кубічних метрів газу на день, що еквівалентно приблизно 140 млрд кубічних метрів на рік. Також було поставлено близько 15 млрд кубічних метрів зрідженого природного газу. У цьому ж році 45% імпорту ЄС та майже 40% загального споживання становили 155 млрд кубометрів газу, імпортованого з Росії. На частку РФ припадало 70% імпорту енергетичного вугілля в ЄС, а Німеччина та Польща були особливо залежні від російського енергетичного вугілля [11].

Після 24 лютого 2022 року Захід почав шукати нових постачальників газу, щоб розірвати зв'язки з Російською Федерацією в багатьох сферах, а також запровадив низку пакетних санкцій. Однак останні мали зворотній інфляційний ефект в Європі, за якого разом із зростанням цін на енергоносії почала зростати і вартість життя. Слід зауважити, що ЄС задовго до початку російської агресії в Україні планував поступово позбутися залежності від енергоносіїв з Росії, проте такі плани передбачали багаторічні зміни. Війна в Україні суттєво прискорила ці процеси: Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) в березні 2022 року оприлюднило план відмови Європи від російського газу, який складався з 10 пунктів [12]:

1. Жодних нових контрактів на постачання газу з РФ.
2. Заміна газопостачання з Російської Федерації альтернативними джерелами.

Рис. 2. Динаміка енергетичної і загальної інфляції в ЄС та Євросоні, %
Джерело: [9]

3. Запровадження мінімальних зобов'язань щодо зберігання газу для підвищення стабільності ринку.

4. Прискорення розгортання нових вітрових і сонячних проєктів.

5. Збільшення виробництва з існуючих джерел з низьким рівнем викидів (біоенергія та атомна енергетика).

6. Введення короткострокових заходів для захисту незахищених споживачів електроенергії від високих цін.

7. Прискорення заміни газових котлів на теплові насоси.

8. Прискорення підвищення енергоефективності в будівлях і промисловості.

9. Заохочування споживачів тимчасово регулювати свої термостати.

10. Посилення зусиль з диверсифікації та декарбонізації джерел гнучкості енергетичної системи.

Згідно з планами щодо зниження залежності від російської енергії, країни ЄС розпочали підписання угод з альтернативними постачальниками. ЄС уклав угоду з Вашингтоном, що передбачає поставку США та іншими країнами додаткових 15 млрд кубометрів газу на рік. Незважаючи на критику з боку захисників навколишнього середовища, держави ЄС дали зрозуміти, що вони продовжуватимуть використовувати викопне паливо або ядерну енергію в умовах енергетичної кризи. Парламент ЄС підтримав класифікацію газових і ядерних інвестицій як екологічних [13]. Крім США, окремі країни ЄС укладають угоди з іншими постачальниками.

31 серпня 2022 року Російська Федерація призупинила постачання газу до Європи для обслуговування газопроводу «Північний потік», що призвело до різкого здорожчання цього енергоносія в Європі. У відповідь на високі ціни на природний газ та електроенергію європейські країни у вересні 2022 року продовжували вживати заходи з контролю за цінами на енергоносії, знижували податки, підтримували малозабезпечені верстви населення та знизили температуру у громадських будівлях. Європейська Комісія запропонувала реформи енергетичного ринку, включаючи податок на енерге-

тичні компанії, відокремлення ціни на газ від загальної ціни на електроенергію, а також зобов'язання скоротити споживання електроенергії на 5% у пікові години, щоб зменшити залежність від російського газу [13].

Динаміку частки зниження залежності ЄС від російського газу як результат реформування енергетичного комплексу подано на рис. 3. Так, якщо в лютому 2022 року ЄС залежав від постачання газу з РФ на 35,7%, то в березні цього ж року частка зросла до 37,1%. Проте вже в жовтні 2022 року частка постачання російського газу до ЄС становила 17,2%, а іншу – 82,2% – заповнили альтернативні постачальники.

Після обмеження ціни країнами ЄС на російську сиру нафту, що транспортується морем, до 60 дол. США за барель, Російська Федерація з 1 лютого по 1 липня 2022 року ввела обмеження щодо заборони експорту нафти на країни, які використовують ліміт ціни [16]. Згідно з останніми даними ОЕСР, у 2023 році очікується подальше уповільнення світової економіки, оскільки масштабний історичний енергетичний шок, спричинений агресивною війною Російської Федерації проти України, продовжує посилювати інфляційний тиск, знижує довіру та купівельну спроможність домогосподарств, а також збільшує ризики у всьому світі [14].

Загалом, згідно з новим Економічним прогнозом ЄС, опублікованим Європейською Комісією, очікується скорочення економічної активності Єврозони та більшості країн-членів ЄС у першому кварталі 2023 року, оскільки інфляція підриває наявні доходи домогосподарств. Економічне зростання ЄС відновиться навесні, коли інфляція почне знижуватися. До кінця 2023 року підвищення ВВП ЄС становитиме лише 0,3% порівняно з 3,3% у 2022 році, а інфляція буде на рівні 7% після 9,3% у 2022 році. Найвищі показники інфляції будуть характерні для сусідніх з Україною Словаччини (13,9%), Угорщини (15,7%), Польщі (13,8%) та Румунії (10,2%) [15].

Економічні перспективи ЄС поки що залишаються вкрай невизначеними, оскільки агресивна війна Російської Федерації проти України триває, і можливість нових

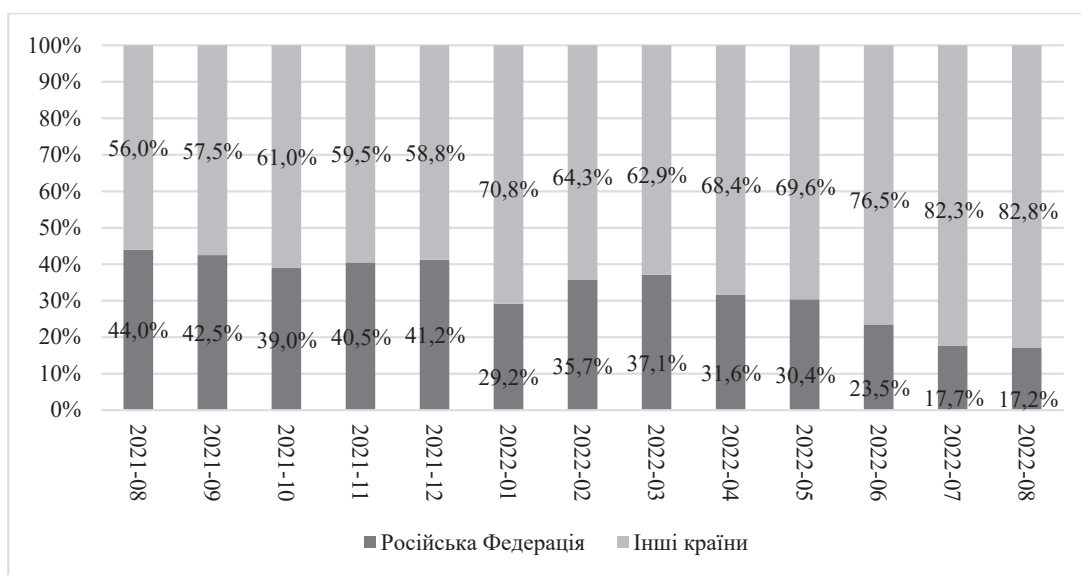

Рис. 3. Динаміка частки зниження залежності ЄС від російського газу, %

Джерело: [15]

економічних потрясінь ще існує. Ключовими загрозами для економіки ЄС вважаються проблеми з постачанням газу (особливо наступної зими 2023-2024 років), перебої на інших товарних ринках через геополітичну напруженість, довгострокова інфляція та непередбачувані зміни на світових фінансових ринках, пов'язані з високими відсотковими ставками [15].

Висновки. Проведений нами аналіз свідчить, що військова агресія Росії в Україні значно вплинула на економічну та енергетичну безпеку ЄС. Її наслідки охоплюють значне збільшення міграційного потоку з України в ЄС, який має неоднозначний вплив на економіку та соціальну ситуацію як в Україні, так і в країнах-членах ЄС. За даними Агентства у справах біженців ООН станом на 27 грудня 2022 року кількість громадян України, які зареєстровані для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту в Європі, становить 4 885 650 осіб, а загальна кількість біженців становить 7 896 825 осіб.

Зниження темпів зростання ВВП як в ЄС, так і в Єврозоні, що припало на четвертий та перший квартали в 2021 та 2022 рр. відповідно, негативно впливає на економічну безпеку ЄС, зменшуючи рівень зайнятості та підштовхуючи зростання рівня безробіття. Крім того, це може призвести до зменшення податкових надходжень, ускладнюючи фінансування соціальних та інфраструктурних проєктів в країнах ЄС.

Підвищення інфляції в країнах-членах може негативно впливати на економічну безпеку ЄС, оскільки призводитиме до зменшення споживчої активності і зростання вартості позик для підприємств та домогосподарств. Зокрема, у липні 2022 року споживчі ціни в Єврозоні зросли на 8,9% у річному обчисленні, що стало рекордним показником з моменту введення євро в 1999 році. Станом на листопад 2022 року інфляція

досягла 10,1% в Єврозоні та 11,1% в ЄС. Крім того, обумовлене інфляцією зменшення конкурентоспроможності товарів та послуг з ЄС на міжнародних ринках негативно впливатиме на зовнішньоекономічну діяльність країн ЄС.

Залежність ЄС від енергоносіїв з Російської Федерації створила ризики для енергетичної та економічної безпеки, оскільки РФ використовувала енергетичну залежність ЄС для здійснення політичного тиску та маніпулювання ринковими цінами на газ та нафту. Проте політичний шантаж не спрацював: в лютому 2022 року ЄС залежав від постачання газу від РФ на 35,7%, а в жовтні того ж року частка постачання російського газу до ЄС становила вже 17,2%. Незважаючи на явні успіхи та на постійну увагу європейських країн до питань безпеки, зокрема енергетичної, ЄС залишається вразливим до зовнішніх і внутрішніх загроз та викликів.

Оскільки ЄС все ще має відчутну залежність від РФ у сфері енергетики, найважливішим завданням є диверсифікація джерел енергопостачання. Додатково, варто налагодити співпрацю з країнами, що мають потужний потенціал у виробництві та поставках енергії. Необхідно також розглянути можливість зменшення залежності від РФ в інших галузях економіки, включаючи торгівлю та фінанси. Для забезпечення економічної безпеки ЄС слід сприяти розвитку конкурентоспроможних та інноваційних галузей, а також активно захищати внутрішні ринки від дискримінаційних практик з боку інших країн.

Економічні прогнози подальшого розвитку ЄС є стримано оптимістичними, хоча і прогнозують зростання інфляції у 2023 році. Водночас, ймовірність нових економічних потрясінь ще існує, оскільки агресивна війна Російської Федерації проти України ще триває.

Список літератури:

1. Institute for National Strategic Studies (U.S.), Ronis S. R., National Defense University (U.S.). Economic Security: Neglected Dimension of National Security ? / ed. by S. R. Ronis. National Defense University, 2011. 128 p. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/economic-security.pdf> (дата звернення: 01.01.2023).
2. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко та ін. ; ред. Л. С. Шевченко. Харків : Право, 2009. 312 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2010/Shevchenko_2009.pdf (дата звернення: 01.01.2023).
3. Алгаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 334–338. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.61> (дата звернення: 01.01.2023).
4. Sotnyk I., Kurbatova T., Kubatko O., Prokopenko O., Prause G., Kovalenko Y., Trypolska G., Pysmenna U. Energy security assessment of emerging economies under global and local challenges. *Energies*. 2021. Volume 14(18). 5860. DOI: <https://doi.org/10.3390/en14185860>
5. Sotnyk I., Kurbatova T. Forming solar business prosumers class: the case of Ukraine. 7th AIEE Energy Symposium – Current and Future Challenges to Energy Security – Executive Summaries. Virtual conference, 14-16 December, 2022, Italy. Published 2022 by: The Italian Association of Energy Economists (AIEE), Rome, Italy. P. 16–17. ISBN: 9788894278132. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90957> (дата звернення: 06.02.2023).
6. Sotnyk I., Kurbatova T., Kubatko O., Baranchenko Y., Rui Li. The price for sustainable development of renewable energy sector: the case of Ukraine. *E3S Web of Conferences*. 2021. Volume 280. 02006. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128002006> (дата звернення: 16.02.2023).
7. Situation Ukraine Refugee. *Operational Data Portal – UNHCR*. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.1646989952-176134281.1646551413 (дата звернення: 01.01.2023).
8. Bartosz Marczyk. Uchodźcy Z Ukr: Podsumowanie 2022+prognoza 23-liczby,wydatki,bilans,procesy,wyzwania (WĄTEK 10tt). *Twitter*. URL: <https://twitter.com/BartoszMarczyk/status/1607664873684574208> (дата звернення: 01.01.2023).
9. Economic consequences of the COVID-19 pandemic. *Copenhagen Economics*. URL: <https://copenhageneconomics.com/publication/economic-consequences-of-the-covid-19-pandemic/> (дата звернення: 05.01.2023).
10. Euro zone July inflation confirmed at 8.9% y/y, core measure sharply up. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/rates-bonds/euro-zone-july-inflation-confirmed-89-y-y-core-measure-sharply-up-2022-08-18/> (дата звернення: 05.01.2023).
11. Kaya N. E. EU's gas, coal and oil imports from Russia since beginning of war nears €17 billion. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/eus-gas-coal-and-oil-imports-from-russia-since-beginning-of-war-nears-17-billion/2541458> (дата звернення: 06.01.2023).

12. A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas – Analysis – IEA. *International Energy Agency*. URL: <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas> (дата звернення: 06.01.2023).

13. War in Ukraine makes energy one of Europe's top crises in 2022. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/war-in-ukraine-makes-energy-one-of-europes-top-crises-in-2022/2775941> (дата звернення: 06.01.2023).

14. Russia's war of aggression against Ukraine continues to create serious headwinds for global economy. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-continues-to-create-serious-headwinds-for-global-economy.htm> (дата звернення: 04.01.2023).

15. Autumn 2022 Economic Forecast: The EU economy at a turning point. *European Commission*. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2022-economic-forecast-eu-economy-turning-point_en (дата звернення: 04.01.2023).

References:

1. Ronis, S. R. (Ed.) (2011) *Economic Security: Neglected Dimension of National Security ? Center for Strategic Conferencing, Institute for National Strategic Studies*. Available at: <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/economic-security.pdf>

2. Shevchenko, L. S. (2009) *Economic security of the state: essence and directions of formation* (L. S. Shevchenko, Ed.). Kharkiv: Pravo. Available at: <https://tinyurl.com/25p68e88>

3. Algash, V., & Pittel, A. (2019) Modern migration crisis as a challenge for the European Union. *Entrepreneurship, economy and law*, 12, 334–338. DOI: 10.32849/2663-5313/2019.12.61

4. Sotnyk, I., Kurbatova, T., Kubatko, O., Prokopenko, O., Prause, G., Kovalenko, Y., Trypolska, G., Pysmenna, U. (2021) Energy security assessment of emerging economies under global and local challenges. *Energies*, 14(18), 5860. DOI: 10.3390/en14185860

5. Sotnyk, I., & Kurbatova, T. (2022) Forming solar business prosumers class: the case of Ukraine. In 7th AIEE Energy Symposium – Current and Future Challenges to Energy Security – Executive Summaries (pp. 16–17). Rome, Italy: The Italian Association of Energy Economists (AIEE). Available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90957>

6. Sotnyk, I., Kurbatova, T., Kubatko, O., Baranchenko, Y., & Li, R. (2021) The price for sustainable development of renewable energy sector: the case of Ukraine. In *E3S Web of Conferences*, vol. 280, 02006 (p. 7). DOI: 10.1051/e3sconf/202128002006

7. Situation Ukraine Refugee Situation (n.d.). Available at: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.1646989952-176134281.1646551413

8. Marczuk, B. [@BartoszMarczuk] (2022, December 22). Uchodźcy Z Ukr: Podsumowanie 2022+prognoza 23-liczby, wydatki, bilans, procesy, wyzwania [Tweet]. Available at: <https://twitter.com/BartoszMarczuk/status/1607664873684574208>

9. Economic consequences of the COVID-19 pandemic (n.d.). Available at: <https://copenhageneconomics.com/publication/economic-consequences-of-the-covid-19-pandemic/>

10. Euro zone July inflation confirmed at 8.9% y/y, core measure sharply up (2022, August 18). Available at: <https://www.reuters.com/markets/rates-bonds/euro-zone-july-inflation-confirmed-89-yy-core-measure-sharply-up-2022-08-18/>

11. EU's gas, coal and oil imports from Russia since beginning of war nears €17 billion (n.d.). Available at: <https://www.aa.com.tr/en/economy/eus-gas-coal-and-oil-imports-from-russia-since-beginning-of-war-nears-17-billion/2541458>

12. A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas – Analysis – IEA (n.d.). Available at: <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas>

13. War in Ukraine makes energy one of Europe's top crises in 2022 (n.d.). Available at: <https://www.aa.com.tr/en/europe/war-in-ukraine-makes-energy-one-of-europes-top-crises-in-2022/2775941>

14. Russia's war of aggression against Ukraine continues to create serious headwinds for global economy (n.d.). Available at: <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-continues-to-create-serious-headwinds-for-global-economy.htm>

15. Autumn 2022 Economic Forecast: The EU economy at a turning point (n.d.). Available at: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2022-economic-forecast-eu-economy-turning-point_en